

КРИНИЧНА Ірина Петрівна,
д-р наук держ. упр., доц., проф. каф. держ. упр.
та місц. самоврядування ДРІДУ НАДУ

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ

Аналізуються аспекти сучасного розуміння специфики іміджу державних службовців на основі розгляду теоретичних напрацювань науковців та уявлення громадськості про державних службовців.

Ключові слова: імідж державного службовця, професіоналізм, управлінська культура, мотивація, державне управління.

Криничная И. П. Современные подходы к формированию имиджа государственного служащего

Анализируются аспекты современного понимания специфики имиджа государственных служащих на основе рассмотрения теоретических наработок ученых и представление общественности о государственных служащих.

Ключевые слова: имидж государственного служащего, профессионализм, управленческая культура, мотивация, государственное управление.

Krynychna I. P. Modern approaches to forming image of public servants

The aspects of modern understanding of the specifics of image of public servants on the basis of the theoretical developments of scientists and current representation of the public about civil servants are analyzed.

Key words: image of the civil servant, professionalism, managerial culture, motivation, public administration.

Постановка проблеми. Труднощі аналізу процесу формування образу державних службовців і шляхів, методів, механізмів створення іміджу влади як певної

форми знання про державно-політичну реальність, державну службу значною мірою обумовлені тим, що ці поняття існують здебільшого в уявленні громадян, літератури, засобах масової інформації та мистецтва, а в працях з теорії державного управління лише імпліцитно – у висловлюваннях, виступах окремих політиків, аналітиків і самих державних службовців. При цьому досить часто аналізується не стільки сам образ державного службовця як уявлення тих чи інших осіб про стан організації державної влади, державної служби та результативність системи державного управління. За такого підходу має місце інституціонально-інтегративний характер оцінки [7]. Водночас поняття «імідж державного службовця» досі не є предметом дослідження спеціалістів у галузі соціальної та управлінської психології, теорії організації і загалом методології менеджменту та інших дисциплін, пов’язаних з дослідженням людської діяльності та міжлюдських відносин. Але в процесі визначення шляхів і методів побудови громадянського суспільства і правової держави слід розуміти, що це поняття є важливим засобом побудови зворотного зв’язку в системі державного управління, який дозволяє своєчасно й ефективно здійснювати корекції іміджу влади в різних сферах його вияву і впливу на відносини між державою і суспільством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен державної влади та способів її здійснення розглядався в працях відомих учених і мислителів, таких як: Аквінського, Арістотеля, М. Бердяєва, М. Вебера, Т. Гоббса, М. Грушевського, М. Драгоманова та багатьох інших. У другій половині ХХ ст. вищезазначене питання розглядалось у наукових працях Г. Атаманчука, Г. Ашина, З. Бжезинського, П. Баҳраха, Ж. Зіллера, Р. Мілс, О. Оболонського, Г. Саймона, О. Турчинова та ін.

У працях сучасних українських учених В. Авер’янова, В. Бакуменка, Б. Гаєвського, В. Горбатенка, С. Дубенка, В. Князєва, В. Лугового, В. Майбороди, П. Надолішнього, Н. Нижник, О. Оболенського, В. Олуйка, В. Ребкала, В. Скуратівського, Ю. Шарова та ін. висвітлювались проблеми становлення української державності та професійної державної служби.

Але аналіз сучасної наукової літератури з проблем державного управління свідчить про те, що в науковому плані проблема сучасного розуміння специфіки іміджу державного службовця в контексті іміджу влади на сьогодні залишається малодослідженою. Поза увагою залишається цілий ряд морально-етичних, ментально-психологічних, духовних аспектів державних службовців, тобто тих, хто формує

громадську думку щодо сприйняття влади. Імідж у політичному контексті розглядали А. Деркач, Є. Перелигіна, Г. Почепцов, М. Логунова, А. Панасюк, Л. Приходченко. В. Шепель та ін. Вони вивчали імідж як явище психологічного характеру. Проте варто зазначити, що більшість учених спирається на інтегративну природу іміджу.

Ряд вітчизняних науковців зосередили свою увагу на феномені іміджу державних службовців, а саме це вчені: С. Верех, О. Зінченко, С. Колосок, Я. Могильний, С. Серьогін, Л. Чистікова та багато інших.

Метою статті є аналіз теоретичних напрацювань науковців у системі державного управління для з'ясування сучасної специфіки іміджу державних службовців в Україні.

Виклад основного матеріалу. Державний службовець – це не просто спеціаліст, це – людина, яка діє від імені держави. Незалежно від посади поведінка державного службовця, його ставлення до справи, до громадян, зовнішній вигляд формують не тільки його власний авторитет, але й авторитет тієї служби, яку він уособлює, авторитет держави загалом [2].

Перехідний стан державної служби є особливістю сучасного трансформаційного періоду в державному управлінні. Саме державні службовці відповідальні за формування напрямків і практичне втілення реформ в Україні, що ставить питання про необхідність спрямування світоглядних орієнтирів державних осіб на проблеми створення гідних умов людського життя.

З огляду на це важливо дослідити, у який спосіб окремі індивідуалізовані уявлення про владних осіб перетворюються на інтегрований образ державного службовця і, відповідно, створюється імідж влади, які методи, форми й засоби мають бути задіяні для того, щоб підняти цей імідж та перетворити відносини між державою і суспільством на партнерські.

Для формування позитивного іміджу державного службовця необхідно визначити сутність та складові поняття «імідж» державного службовця у взаємозв'язку з такими елементами, як: імідж державного органу, імідж керівника державного органу, імідж персоналу, імідж держави [1].

За визначенням, імідж – (від англ. *image* – образ, зображення) – штучний образ, що формується в спільній чи індивідуальній свідомості під впливом засобів масової комунікації. Імідж створюється з метою формування в масовій свідомості певного

ставлення до об'єкта. Імідж може поєднувати як реальні якості об'єкта, так і надумані, неіснуючі. З огляду на імідж державного службовця в контексті державного управління – це те, що ми бачимо, чуємо й оцінюємо, а також вплив на наше життя, життя нашої сім'ї та її добробуту [1].

Населення сприймає державного службовця через його представницький вигляд – стриманий, діловий, сучасний. Для виконання завдань і функцій держави державний службовець повинен дотримуватися принципів службового етикету, який втілюється в моральних вимогах. Згідно з новим Законом України «Про державну службу», що набуває чинності 1 січня 2013 р., державний службовець – це «громадянин України, який перебуває у публічно-правових відносинах з державою і займає посаду в органі державної влади та здійснює встановлені для цієї посади повноваження з метою забезпечення виконання функцій органом державної влади» [5].

Неможливо відокремити імідж державного службовця від іміджу органу державної влади. С. Серьогін зазначає, що поняття «імідж держави, державної влади» є корпоративним уявленням громадян, яке формується в громадській думці творами мистецтва, засобами масової інформації та піар-технологіями та інтегрується як з окремих образів державних осіб, так і з оцінок діяльності гілок і органів влади, стану загальнодержавної політики та рівня її соціальної спрямованості [7].

Ураховуючи те що імідж державного службовця можна вважати різновидом професійного іміджу і водночас іміджу політичного, оскільки він у своїй сутності інтегрує властивості особистості як представника державного управління, можна скласти характеристику політичного суб'єкта (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика державного службовця як політичного суб'єкта

Складові професійного іміджу державних службовців	Складові політичного іміджу державних службовців
Представництво влади	Представництво політичної партії
Публічність	Публічність
Популярність серед населення	Популярність серед населення
Зворотний зв'язок	Зворотний зв'язок на виборчих перегонах

Отже, «імідж державного службовця» – це свідомо утворений образ державної влади в її персональному вимірі. З позиції адекватності виділяють такі типи іміджу:

дзеркальний (самоімідж) – власне уявлення про себе або організацію, переважно позитивне; поточний (реальний) – сформований імідж людини, організації, який відображає зовнішнє сприйняття та оцінку іміджу суб'єкта або організації; бажаний – імідж, який людина або організація (держава) прагне сформувати у сприйнятті громадян, відображається у відповідних нормативних актах, що регулюють діяльність державного службовця (закони про державну службу, посадові інструкції, етичні кодекси тощо).

Складові іміджу державного службовця включають: професіоналізм, психологічний клімат організацій, управлінську культуру. *Професіоналізм* – це, передусім, здатність державного службовця визначати з урахуванням умов і реальних можливостей найбільш ефективні шляхи та способи реалізації поставлених перед ними завдань у межах нормативно визначених повноважень. Сьогодні у державній службі запроваджується характерний для європейських країн принцип безперервного навчання – навчання впродовж життя для вдосконалення діяльності державних службовців [3]. *Психологічний клімат організації* – це настрій трудового колективу (персоналу), його відносно стійкий психологічний стан, що відображає особливості його життєдіяльності, моральну атмосферу та відносини між співробітниками в колективі. У свою чергу, стан соціально-психологічного клімату в державному органі можна визначити за ставленням членів колективу: до завдань та функцій, які державою покладені на цей орган, один до одного, до навколишнього світу в цілому, до самого себе (самосприйняття та самокритика).

Суть і зміст управлінської культури характеризується, перш за все, умінням працювати компетентно, професійно, ініціативно. Управлінська культура складається з навичок управління, управлінської свідомості, управлінського мислення, стилю й методів керівництва та управлінських знань [5].

Так, навички управління державного службовця, які розкриваються у виконанні службових обов'язків, повинні постійно вдосконюватися завдяки використанню отриманих знань та досвіду у сфері державного управління. Управлінська свідомість віддзеркалює творчу діяльність державного службовця в суспільному житті.

Управлінське мислення відіграє суттєву прогнозуючу роль у процесі управління. Управлінське мислення державного службовця – це одна із форм

відображення дійсності, узагальнене пізнання існуючих зв'язків в управлінських відносинах, вироблення творчих ідей, прогнозування явищ та процесів, що мають практичне значення для управлінської діяльності, яка визначає необхідність займати конструктивну позицію в інтересах справи та рішуче брати на себе відповідальність.

Значну роль у формуванні управлінської культури відіграють стиль та методи керівництва. Так, стиль і методи керівництва – це стиль і методи управління, пов'язані з особливостями конкретних культурно-історичних умов, їх змінами і практичною реалізацією в умовах ринкової економіки та факторів, під впливом яких формується і змінюється стиль державних службовців.

Управлінські знання – це певна методологія аналізу й оцінки управлінських відносин та взаємозв'язків, інструментарій їх пізнання і зміни.

Розрізняють діловий, візуальний та соціальний імідж органу державної влади, який формують державні службовці (табл. 2).

Таблиця 2

Імідж органу державної влади

Вид іміджу	Характеристика
Діловий	Включає наявність навичок ділового етикету та ефективність реалізації будь-яких відносин певного державного органу з державними органами та іншими суб'єктами державного управління як на горизонтальному, так і на вертикальному рівнях
Візуальний	Чітко окреслений образ певного соціального факту (об'єкта, предмета, явища), який сприймається миттєво при первинному контакті з ним, що включає: зовнішній вигляд приміщення, естетику оформлення та соціальні реклами. Візуальний імідж пов'язаний із іміджем державного органу загалом та іміджем керівника й кадрів державної служби державного органу зокрема
Соціальний	Уявний образ певного об'єкта, предмета, явища, що виникає в процесі виявлення соціального ефекту (суспільної корисності чи соціальної ефективності) від їх діяльності. Соціальний імідж – це рівень надання соціальних послуг населенню, а також соціальна ефективність діяльності державного органу

Перераховані складові іміджу стосуються державного службовця як посадової особи, але це ще й людина, громадянин держави і для існування кращого державного службовця повинна бути мотивація. Мотивація – це рушійна сила, яка базується на

задоволенні певних потреб, примушує людину діяти з максимальними зусиллями для досягнення певних цілей. Тобто поведінка особистості, як правило, спрямовується її найбільш сильною в певний момент потребою, яку вона прагне задовільнити, активізувати при цьому всю свою енергію і можливості.

А. Маслоу створив ієрархію потреб людини і розподіляв їх на первинні та вторинні. До первинних належать фізіологічні потреби, потреби у безпеці та впевненості в майбутньому. До вторинних потреб належать соціальні – поваги і самореалізації. А. Маслоу стверджує, що первинні потреби успадковуються генетично. Отже, професійні потреби державних службовців складаються із: фізіологічних, потреби безпеки, соціальних, потреби незалежності, потреби у самореалізації (табл. 3).

Таблиця 3

Професійні потреби державних службовців

Потреби	Характеристика
Фізіологічні	Заробітна плата
Безпека	Гарантія (стабільність) місця роботи, безпека під час економічної кризи, а також безпека умов праці
Соціальні	Належність до певної групи, сім'ї, роду, організації, яка їй надає статус, а також товариські стосунки та професійна дружба
Незалежність	Прагнення до визначення, автономії, престижу
Самореалізація	Перевищення власних досягнення, бажання самовдосконалюватися, реалізувати свій творчий і енергетичний потенціал, залишити слід після себе, знайти зміст свого існування

Побудова нового образу державного службовця з урахуванням усіх вищезазначених складових – це складний і трудомісткий процес, що потребує чітко визначених дій. Важливим чинником сприйняття державного службовця та оцінки його діяльності є враження суспільства про нього, тобто його імідж. Головне завдання у формуванні іміджу державного службовця – створити нові асоціації його образу. Діяльність державних службовців повинна здійснюватися лише в інтересах суспільства та держави, а не для задоволення власних інтересів. За будь-яких обставин державний службовець повинен перш за все слугувати людям, захищати законні права та інтереси громадян. Адже від того, як буде сприймати державного службовця суспільство та оцінювати його діяльність, залежатиме репутація державного службовця та імідж державної служби.

Висновки. Таким чином, особливістю іміджу державних службовців є те, що він нерозривно пов'язаний з цілим комплексом, що має назву «імідж державної влади». Формування нового іміджу державного службовця має здійснюватися на основі принципу поліпшення особистих моральних якостей та професійних рис, важливих у діловому світі. Основоположними чинниками формування позитивного іміджу державної служби України має стати професіоналізм її представників та активна комунікації між владою та народом на основі чесності та відкритості. Для створення умов позитивного сприйняття влади населенням, атмосфери партнерства між владою і суспільством необхідно забезпечити їх підкріplення позитивними образами всього масиву державних службовців.

Список використаних джерел

1. **Барна Н. В.** Іміджелогія : навч. посіб. для дистанц. навчання / за наук. ред. В. М. Бебика. – К. : Ун-т «Україна», 2007. – 217 с.
2. **Верех С. М.** Етика поведінки державних службовців: стан, проблеми і шляхи їх вирішення / С. М. Верех. – Режим доступу : www.kds.org.ua/blog/etika-povedinki-derzhavnih-sluzhbovtsiv-stan-problemi-i-shlyahi-ih-virishennya.
3. **Зінченко О. М.** До питання професіоналізму в державній службі / О. Зінченко // Вісн. держ. служби України : укр. наук.-практ. журн. – К., 2006. – № 1. – С. 17 – 20.
4. **Нижник Н.** Управлінська культура: теоретичне поняття чи управлінська поведінка? / Н. Нижник, Л. Пашко // Політ. менеджмент. – 2005. – № 5. – С. 105 – 111.
5. **Про державну** службу : Закон України від 17 листоп. 2011 р. № 4050-17. – Режим доступу : www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4050-vi.
6. **Проект** Державної цільової програми розвитку державної служби на 2011 – 2015 роки. – Режим доступу : www.guds.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=256812&cat_id=247089.
7. **Серъогін С. М.** Державний службовець у взаємовідносинах влади і суспільства : дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.03 / Серъогін Сергій Михайлович. – К., 2004.